

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО НАУКИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО И ИЗКУСТВОТА
КАТЕДРА „СПЕЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА“**

**АВТОРЕФЕРАТ
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА:**

**ТИПОЛОГИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ В МУЗИКОТЕРАПИЯТА
ПРИ ПРИОБЩАВАНЕ НА ДЕЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ
ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ**

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в
професионално направление 1.2. Педагогика – Специална
педагогика

Докторант:

Вая Тзока

Научен ръководител:

проф. д-р Емилия Евгениева

София, 2024

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	3
ТЕОРЕТИЧЕН ОБЗОР	4
1. ВЛИЯНИЕТО НА МУЗИКАТА ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ДЕТЕТО	
2. МУЗИКАЛНА ЧУВАЕМОСТ	
3. ЧЕТЕНЕ – ФОНОЛОГИЧНО ОСЪЗНАВАНЕ	
ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПОДХОД	17
1. ЦЕЛИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО – ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ВЪПРОСИ	
2. МЕТОДОЛОГИЯ	
3. 3 КАЧЕСТВЕНО ИЗСЛЕДВАНЕ	
РЕЗУЛТАТИ	22
1. КОЛИЧЕСТВЕНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
2. КАЧЕСТВЕНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
3. РЕЗУЛТАТИ И ТВЪРДЕНИЯ	33
ДИСКУСИЯ	34
ПРИНОСИ	40
ПУБЛИКАЦИИ	41

ВЪВЕДЕНИЕ

В това изчерпателно въведение се подчертава основната роля на музиката в холистичното развитие на детето, като се набляга на нейното влияние върху академичните, социалните и езиковите аспекти (Kocabaş & Özeke, 2012). Правейки паралели между речта и музиката, споделените елементи на фонемите и нотите се изследват, разкривайки общи черти в основните процеси на обучение на езика и музиката (Lerdahl & Jackendoff, 1983; Saffran et al., 1999). Дисертационният труд подчертава потенциалното въздействие на ранното прилагане на музика върху четенето и езиковите умения, особено чрез връзката между фонологично съзнание и възприемането на музика (Clausson & Thaut, 1997, както е цитирано в Anvari et al., 2002).

С установената необходимост да се изследва връзката между музикалната чуваемост и фонемната дискриминация при деца, включително тези със специални образователни потребности, въведението поставя началото на типология на дейностите в музикалната терапия, пригодени за приобщаващото образование. Основното очакване е да се разкрие сложната връзка между музикалната чуваемост и фонемната дискриминация, като получената типология е предвидена като нюансирано ръководство. Тази типология не е просто концептуална, но практическа, предназначена за използване от преподаватели, терапевти и изследователи за приспособяване на интервенции към разнообразните учебни профили на деца със специални образователни потребности.

Следващите глави предоставят преглед на теоретичните въпроси, обхващащи взаимодействието на музиката с общото развитие, музикалната чуваемост и процеса на четене. Проучването обхваща връзката между музиката и четенето, като се фокусира особено върху фонологичното съзнание и математиката. Очертани са методологични прозрения и бъдещи изследователски пътища, като се набляга на целта да се преодолее празнината между теоретичното разбиране и практическото приложение. Проучването има за цел да допринесе с ценни прозрения за информиране на образователните практики и насърчаване на приобщаващото развитие на деца със специални образователни потребности, което го прави обещаващо и въздействащо изследователско начинание.

ТЕОРЕТИЧЕН ОБЗОР

1. ВЛИЯНИЕТО НА МУЗИКАТА ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ДЕТЕТО

1.1 Взаимодействието между музиката, мозъкът и движението

Сложната връзка между музиката, мозъка и движението подчертава дълбокото въздействие на музикалното образование върху когнитивните функции и невронната мозъчна активност при децата (Parbery-Clark et al., 2012; Zendel & Alain, 2012). Изследвания на Moreno и Besson (2005), Hyde et al. (2009) и Moreno et al. (2011), подчертават положителното влияние на музикалното образование върху цялостното развитие на мозъка. Изследването на Kelstrom (1998, както е цитирано в Yoon, 2000) и работата на Campbell (1996, както е цитирано в Yoon, 2000) разкриват, че учениците, занимаващи се с изучаване на музика, превъзхождат своите връстници в изчерпателните тестове на основни умения, подчертавайки трайните ползи от музикалното образование върху академично постижение.

Дълбоката връзка между ритъма и хората, започваща преди раждането, оформя не само пренаталното развитие, но и постнаталната комуникация и учене (Sakalak, 2004). Ритъмът, основен елемент на музиката, влияе върху дейности като ходене, пулсиране на сърдечния ритъм и пляскане (Makris & Makri, 2003; Alvin, 1961), подчертавайки неговото въздействие върху двигателната функция и нервната система. Решаващата роля на ухото в поддържането на двигателните функции, включително баланса и координацията на тялото, подчертава пряката връзка между органите на слуха и двигателните умения (Sakalak, 2004). Симбиотичната връзка между музиката и пространствено-времето възприятие допълнително подобрява разбирането на тези връзки (Gromko & Roogman, 1998). Мултисензорният подход към преподаването на ритъм, особено при деца със специални нужди, се оказва важен за тяхното развитие (Grant & Le Crocy, 1986, в Kartasidou, 2004b).

В заключение, хармоничното взаимодействие на ритъма, музиката и движението се простира отвъд физическите дейности, оказвайки значително влияние върху когнитивното развитие и сензорната интеграция. По-нататъшните изследвания са наложителни да бъдат осъществени, за да се очертаят специфичните психомоторни и ритмични умения, включени в музиката и движението, като се

задоволят разнообразните нужди както на типично развиващите се ученици, така и на тези със специални нужди (Kartasidou, 2004b). Разбирането на тази сложна връзка предлага холистичен подход към образованието, насърчавайки не само академичните постижения, но и цялостното благополучие на хората.

1.2 Въздействието на музиката върху когнитивните функции

Дълбоката връзка между музиката и когнитивните функции е обект на обширни международни изследвания, разкриващи сложните начини, по които музиката влияе върху различните аспекти на умствените процеси. Вниманието, което е крайъгълният камък на когнитивната функция, се подобрява значително от излагането на музика, което се вижда от проучвания както върху деца преди раждането, така и върху деца в предучилищна възраст (Shelter, 1985; Greer, Dogrow & Hanser, 1973 в Sergi, 1995). По-специално, систематичните пренатални музикални стимули са показали забележима разлика в нивата на внимание сред бебетата, поставяйки основата за въздействието на ранното излагане на музикални преживявания. Освен това, връзката между слуховото възприятие, разпознаването на символи и хронологичната възраст, допълнително изяснява дълбочината на влиянието на музиката върху когнитивното развитие (Gromko & Roorman, 1998).

Ангажираността на музиката с паметта е също толкова дълбока, предлагайки уникални прозрения за нейното въздействие върху процесите на краткосрочната и дългосрочната памет. Доказано е, че слушането на музика, независимо дали е вокална или инструментална музика, влияе върху припомнянето на думи и запомнянето на цифри, като вокалната музика причинява повече дискомфорт от инструменталната (Salamè & Baddeley, 1989). Експерименталната природа на музиката допринася за подобряване на паметта, създавайки динамична и автентична учебна среда, която насърчава ангажираността (Michels, 2003). Понататъшни проучвания за ефекта на музиката върху паметта и вниманието при децата, потвърждават нейния потенциал да служи като мощен образователен инструмент, особено за тези с нарушения в ученето. Структурираното представяне, мнемоничните стратегии и интегрирането на музиката в процесите на учене на правила, се очертават като ефективни методологии, подчертаващи симбиотичната връзка между музиката и когнитивните функции. В заключение,

дисертационният труд се задълбочава в хармоничното интегриране на музиката и когнитивните функции, демонстрирайки нейния потенциал да революционизира образователните подходи и да подобри когнитивните способности на обучаемите.

1.3 Изследване на връзката на музиката с изучаването на езици

Сложната връзка между музиката и езика е многостранно изследване, обхващащо влиянието върху разбирането на текста, езиковото преподаване и връзката между музикалните умения и уменията за четене. Ранните изследвания, по-специално работата на Henderson, Crew и Barlow през 1945 г. (Boyle & Coltheart, 1996), изследват влиянието на популярната и класическата музика върху разбирането при четене, разкривайки разликите между музикалните стилове. Качественото изследване на Lowe през 2002 г. подчертава ползите от интегрирането на музиката в езиковите уроци, показвайки подобрени асоциации, прогнози и избори както в езиковата, така и в музикалната област. Това съвместно изследване, проведено в начално училище, интегриращо изкуството в образованието, демонстрира подобрения в уменията за учене, социалните способности и креативността, илюстрирайки обогатяващия потенциал на хармоничния съюз между музикалното и езиковото образование (Beane, 1995; Erickson, 1996).

Сложното взаимодействие между звуковите условия, разбирането на текста и краткосрочната памет в контекста на четенето и музиката е щателно изследвано в серия от експерименти. Проучванията разкриват, че изненадващо различните звуци, въпреки разсейващия си характер, не оказват значително влияние върху разбирането на текста. Експериментите на Boyle & Coltheart (1996) подчертават сложната динамика между слуховите стимули, лингвистичните задачи и когнитивните процеси, предоставяйки ценна представа за нюансираните връзки между музиката и езика. Използвайки различни слухови условия по време на задачи за разбиране на изречение, проучването установява, че звуците, въпреки разсейващия си характер, изненадващо не оказват значително влияние върху разбирането на текста. Нещо повече, изследването на процента грешки и времето за реакция разкрива нюансирани взаимодействия, като диференциалния ефект на омофони и ортографски подобни думи (Morris & Jones, 1990, в Boyle & Coltheart 1996). Експеримент 2, който се занимава с въздействието на звуците върху краткосрочната памет, подчертава значителния ефект на гласовите звуци, особено

на речта, върху извикването на думи. Тези експерименти колективно подчертават сложната динамика между слуховите стимули, лингвистичните задачи и когнитивните процеси, предоставяйки ценна представа за нюансираните връзки между музиката и езика.

Допълнителни проучвания, като тези на Hall (1952, в Hallam & Price, 1998), Bradley 1981 и Wisbey 1980 (в Douglas & Willatts, 1994), се задълбочават в корелацията между музиката и уменията за четене, демонстрирайки, че излагането на музика може да подобри разбирането на текст, особено в полза на учениците с под средната интелигентност и сръчност. Изследванията на Douglas & Willatts (Douglas & Willatts, 1994) допълнително обосновават тези открития, разкривайки значителни корелации между мелодичното възприятие, ритмичното възприятие и различни умения, свързани с четенето. Последващо пилотно проучване изследва практическите приложения на корелацията музика-четене, показвайки, че музикалните интервенции водят до подобрени резултати при четене. Неотдавнашното изследване на Register (2007) разширява това проучване, разкривайки значителни подобрения в декодирането, познаването на думите и разбирането на текста в отговор на пасивни и активни музикални дейности, особено от полза за деца със затруднения в четенето. Тези колективни открития подчертават потенциала на музиката като ценен инструмент за развиване на уменията за четене.

1.4 Връзка на музиката с математиката

Сложната връзка между музиката и математиката е обект на нарастващ интерес, като проучванията предполагат, че музиката не само подобрява разбирането на текста, но и подобрява математическите постижения. Историческите корени се проследяват до Питагор, който признава тази връзка през 6 век пр.н.е. Доказателствата от изследването на Shaw, както са цитирани от Michels през 2003 г., загатват, че музиката е потенциален „прозорец към по-високи мозъчни функции“. Общите умения между музиката и математиката, като ритмично броене и движения на пръстите по време на свирене на инструменти, изискват математически изчисления. Ученето да свириш на пиано, както е демонстрирано от Kosik през 1999 г., установява мозъчна архитектура, подобна на тази, свързана с уменията за математика и четене.

Международната литература изследва връзката между музиката и математиката, особено в контекста на поведението и академичните постижения. Изследванията показват, че музиката може да повлияе на настроението, физиологичните аспекти и дори поведението в училище. Проучванията на Hallam & Price през 1998 г. разкриват, че слушането на релаксираща музика е повлияло положително на математическите резултати при деца, показващи разрушително поведение, особено тези с ADHD. Наличието на фонова музика не само значително подобрява представянето по математика, но също така корелира с намаляването на поведението, свързано с нарушаване на правилата. Това положително въздействие се разпростира върху учениците, където релаксиращата музика насърчава по-голямата им склонност да помагат на другите. Видът музика обаче изглежда от решаващо значение, тъй като инструменталната музика демонстрира по-положителни ефекти върху поведението и представянето, отколкото вокалната музика. Въпреки тези констатации се смята, че са необходими по-нататъшни обширни изследвания, за да се разберат дългосрочните ефекти на музиката в класните стаи и да се определят най-ефективните типове музика за постигане на оптимални резултати.

Връзката между музиката и математиката се изследва през многостранен обектив, обхващащ различни изследвания, които хвърлят светлина върху въздействието на музиката върху академичните постижения, особено в сферата на математиката. Един интригуващ път е влиянието на музиката върху поведението и математическите резултати, с акцент върху ученици с ADHD и типично развиващи се деца. Изследване на Abikoff et al. (1996) разкрива, че децата с ADHD показват по-правилни отговори по време на тестовете по математика, когато слушат музика, докато показателите на децата с типично развитие остават сходни при различни слухови условия. Освен това, проучване на Scott (1970 г. в Hallam & Price, 1998 г.) показва, че хиперактивните деца показват повишена продуктивност, когато слушат музика по време на математически дейности, подчертавайки потенциала на музиката като помощник за фокусиране и представяне.

Разширявайки проучването, изследването на Furnham & Strbac (2002) навлиза в по-широките когнитивни и академични функции, повлияни от музиката, включващи памет, разбиране на текст и математика. Проучването разглежда

внимателно въздействието на музиката върху интровертите и екстровертите, като разкрива, че и двата типа личности се представят по-добре в тишина, отколкото в присъствието на музика или шум. Изследването установява нюансирано взаимодействие между личностни черти, звукови условия и академични задачи, като екстровертите демонстрират подобро представяне в присъствието на музика. Констатациите подчертават необходимостта от индивидуално разбиране на индивидуалните предпочитания и чувствителност, като признават, че връзката между музика, личност и академично представяне е сложна и многостранна.

1.5 Динамичното въздействие на музиката върху концентрацията, терапията и социализацията

Пресечната точка на музиката и концентрацията отдавна заинтригува изследователите, които се задълбочават във въздействието на музиката върху когнитивните процеси и фокуса. Изчерпателното изследване на Hallam (2010) изследва ефектите на фоновата музика върху различни задачи, като подчертава нейната роля за повишаване на концентрацията. Докато някои проучвания предполагат, че музиката може да влоши когнитивното представяне, Hallam подчертава, че това зависи от естеството на задачата, индивида и вида музика. Противно на общите предположения, музиката не е универсален разсейващ фактор; по-скоро може да действа като когнитивен стимулант, особено когато индивидите сами избират предпочитаната от тях музика.

В проучване на Furnham и Bradley (1997) е изследвано влиянието на музикалния жанр върху когнитивното представяне, което разкрива, че различните музикални стилове имат различен ефект върху концентрацията. Установено е, че класическата музика подобрява пространствено-времето разсъждение и математическото представяне, докато поп музиката може да не доведе до същите положителни резултати. Нюансираната връзка между музиката и концентрацията е допълнително подчертана от изследването на Lesiuk (2005), което проучва влиянието на музиката върху производителността на работното място. Резултатите показват, че музиката може да повлияе положително на качеството и скоростта на работа, като насърчава по-благоприятна среда за концентрация. Взети заедно, тези проучвания подчертават сложността на взаимодействието музика-концентрация, което предполага, че изборът на музика и естеството на

задачата играят решаваща роля при определянето на когнитивните ефекти на музикалния съпровод.

В областта на образованието, музикалната терапия надхвърля своите конвенционални граници, поемайки ключова роля като терапевтичен инструмент, както се вижда от задълбоченото проучване, проведено от Rickson и Watkins през 2003 г. Фокусирано върху юноши, борещи се с агресивно поведение в интернатна среда, изследванията проучват влиянието на музикалната терапия върху просоциалното поведение, целящо смекчаване на агресията при ученици, изправени пред социални, емоционални и учебни предизвикателства. Използвайки комбинация от активно възпроизвеждане на музика и дейности по слушане, интервенцията, ръководена от контролни списъци за поведение в развитието, дава забележителни резултати. Въпреки че резултатите демонстрират повишена автономност и креативност, се появява нюансирано разкритие – подобрени взаимодействия заедно с потенциално леко увеличение на разрушителното поведение в класната стая. Това проучване подчертава необходимостта от добре структурирани програми, особено за ученици с ADHD, като се застъпва за персонализирани интервенции за оптимизиране на положителните резултати.

В многостранныя пейзаж на музикалната терапия в образованието, активното участие на учениците заема централно място, като им дава възможност да вземат колективно решение относно дейностите по сесията. Очакваните резултати обхващат поведенчески умения, включително следване на инструкции, поемане на ред и предлагане на идеи, съпоставени с развитието на музикални способности като поддържане на стабилен ритъм и свирене на инструменти с управление.

Позовавайки се на предишни изследвания, проучването подсилва многостранныя терапевтичен потенциал на музикалните интервенции, вариращ от обещаваща стабилност в емоционалните резултати (Eidson) до разнообразна ефикасност в сравнителни проучвания (Haines) и от индивидуални сесии, насочени към поведенческите нарушения (Kivland) до насърчаване на подобро самочувствие и уважение при пациенти с психиатрични нарушения (Henderson). (в Rickson & Watkins, 2003) Проучването на Thaut допълнително подчертава широкото въздействие на различните техники за музикална терапия върху настроението,

възприятието, релаксацията и себевъзприятието при затворниците с психиатрични проблеми, като подчертава разнообразните и мощни резултати, постижими чрез музикалните интервенции в образованието. (в Rickson & Watkins, 2003).

В областта на социализацията музиката се очертава като мощен фасилитатор, насърчаващ приемането и взаимодействието между децата, независимо от нарушенията. Интегрирането на музиката в средата на класната стая подобрява взаимодействието между учениците и насърчава приемането на разнообразието (Humpal, 1991, както е цитирано в Duffy & Fuller, 2000). Музикалната импровизация допринася за подобряване на взаимоотношенията между деца със забавяне в развитието и техните типично развиващи се връстници (Gunsberg, 1988, както е цитирано в Gold, Voracek, & Wigram, 2004). Освен това, казус, включващ музикални дейности в ранната интервенция, демонстрира подобрения в качеството и количеството на речта, създавайки социален контекст за значими взаимодействия между деца с нарушения (Frick, 2000, цитиран в Teachout, 2005). Това колективно доказателство подчертава многостранния принос на музиката към социалното развитие, като подчертава нейния потенциал за създаване на приобщаваща и подкрепяща образователна среда.

2. МУЗИКАЛНА ЧУВАЕМОСТ

2.1 Педагогически и психологически измерения на музикалната чуваемост – тестове на Gordon

В стремежа си да разберат музикалното развитие на децата, учените и преподавателите се задълбочават в сложни концепции като музикален талант, постижения, способности и възприемчивост. Приносът на Edwin Gordon се откроява, тъй като той прави разлика между музикални способности и постижения, като музикалната възприемчивост служи като решаващ индикатор за потенциала на детето за музикално обучение (Papazaris, 1999; Stamou, Schmidt & Humphreys, 2006). Концепцията за прослушване на Gordon обогатява това разбиране, наблягайки на трансформиращата сила, която позволява на индивидите да изпитат психически и да предскажат музикални елементи (Gordon, 2007; 2009). Аудирането, присъщо както на музикалните способности, така и на

постиженията, хвърля светлина върху динамичния характер на музикалното развитие до 8-9-годишна възраст, след което то става по-малко повлияно от околната среда (Gordon, 2006).

Gordon допълнително категоризира музикалната чуваемост в осем типа и шест последователни етапа, предлагайки изчерпателна рамка за разбиране на начина, по който хората се ангажират с музикалната информация и я обработват (Gordon, 2007). Тази категоризация включва дейности като слушане, четене, писане, припомняне и импровизиране на музика, представляващи различни начини на взаимодействие със слухови преживявания. Последователните етапи подчертават развиващия се характер на музикалната чуваемост, от запазване на чутите звуци до предсказване на предстоящи тонални и ритмични модели в музикално произведение.

Еволюцията на тестовете, измерващи музикалната възприемчивост, е проследена чрез трудовете на различни изследователи, като приносът на Gordon е забележителен. Неговата поредица от тестове, от „Основни мерки за прослушване на музика“ до „Разширени мерки за прослушване на музика“, пригодени за различни възрастови групи и образователни нива, изиграват решаваща роля при оценката на мелодични и ритмични модели (Gordon, 1989, както е цитирано от Gordon, 2003). Тези тестове се отнасят до ключови критерии за ефективност, като лекота на администриране, обективност и уместност за сравнения на възраст и клас (Papazaris, 1999). Те допринасят значително за разбирането на музикалната възприемчивост през различните етапи на развитие.

Прилагането на тестовете за чуваемост на музиката на Gordon (Gordon's Music Audibility Tests) в изследванията дава ценна представа за музикалната възприемчивост сред лицата с типично развитие и лицата със специални потребности. Проучването на Guerrini (2005) за влиянието на наследствеността и околната среда върху музикалната възприемчивост оспорва идеята, че музикалната възприемчивост на родителите определя тази на техните деца, като подчертава ролята на факторите на средата. Изследването на Chan (2007) с талантиви китайски деца и разширяването на тестовете на Gordon към популации със специални потребности, като изследването на Atterbury (1983) за ритмичната дискриминация и изследването на Норуан et al. (2001) на лица със

синдром на Уилямс-Бьорен, подчертават гъвкавостта и ефективността на тестовете на Gordon при изследване на музикалната възприемчивост сред различни популации и профили на развитие. Тези колективни открития подчертават въздействието на факторите на околната среда и специфичните компоненти на музикалната възприемчивост върху разбирането на музиката, потвърждавайки трайното наследство на Gordon в областта на музикалното образование и психологията.

3. ЧЕТЕНЕ – ФОНОЛОГИЧНО ОСЪЗНАВАНЕ

3.1 Динамика на процесите на четене, фонологично осъзнаване и интервенции

Пътуването на придобиване на грамотност е многостранно изследване, сложно изтъкано от когнитивни процеси и лингвистични тънкости. Четенето, сложна умствена функция, включва деликатното взаимодействие на декодиране и разбиране, като фонологичното съзнание се очертава като критичен фактор, влияещ върху успеха на тези процеси (Porpodas, 2002). Декодирането, включващо разпознаване на символи и фонологичен превод, се сближава с разбиране, свързано с достъп до семантична памет (Porpodas, 2002). Нюансираната връзка между декодирането и разбирането разкрива предизвикателствата при четенето, подчертавайки необходимостта от холистичен подход за справяне с трудностите (Vellutino et al., 2004). Влиянието на лингвистичните и нелингвистичните фактори, особено фонологичната обработка, допълнително усложнява тънкостите при процесите на четене (Mann, 1984, както е цитирано в Porpodas, 2002).

Фонологичното съзнание, металингвистично умение, се очертава като важна и основна част в разбирането на сложността при четенето, проявявайки дълбока връзка с функциите за декодиране и разбиране (Landerl et al., 1997; Mark et al., 1997; Porpodas, 1999; Adams, 1994). Опитът да се установи причинно-следствена връзка между прочетеното с разбиране и декодирането остава огромно предизвикателство (Nation & Snowling, 2000), което подчертава сложната динамика между езиковите и нелингвистичните фактори, влияещи върху затрудненията при четене.

Терминът „фонологично съзнание“, появяващ се в образователната практика в края на 70-те години, представлява металингвистично умение, което е от решаващо значение за разбирането на структурните елементи на думите, особено фонемите (Gillon, 2004; Porpodas, 2002). Тъй като знанието на човек, че изговорените думи могат да бъдат разделени на отделни звуци, фонологичното съзнание прогресира от по-големи единици като срички към по-малки като фонемите (Anthony et al., 2003). Тази прогресия в развитието, обхващаща различни нива като фонематично съзнание и сричково съзнание, изяснява многоизмерния характер на фонологичното съзнание (Porpodas, 2002). Класификацията на тези нива предоставя цялостна рамка за разбиране на етапите на развитие на фонологичното съзнание, като фонемното съзнание се очертава като решаващ предиктор на способностите за четене (Hulme et al., 2002; Aidinis & Nunes, 2001).

В сферата на изследването на грамотността, многостранната връзка между фонологичното съзнание и ученето на четене привлича значително внимание. Три различни гледни точки - причинно-следствени връзки, улесняване на обучението при четене и реципрочна връзка - подчертават сложността на това взаимодействие (Porpodas, 2002). Докато някои разглеждат фонологичното съзнание като предпоставка за четене (Mann, 1984; Treiman, Bradley & Bryant, 1985), други, водени от Jose Morais, предполагат, че ученето да четеш, насърчава фонологичното съзнание (Morais et al., 1979, 1986). Трета перспектива предполага реципрочна връзка, при която фонологичното съзнание едновременно влияе и се повлиява от четенето (Hatcher, 1994; Roth & Schneider, 2001). Тези перспективи подчертават необходимостта от персонализирани интервенции, като се признава нюансираното взаимодействие между фонологичното съзнание и процеса на обучение за четене.

Децата със специални образователни потребности, особено тези с лека степен на интелектуална изостаналост, се сблъскват със специфични предизвикателства при усвояването на четенето (Cawley & Parmar, 1995; Channell, Loveall & Connors, 2013). Интервенциите, фокусирани върху фонологичното съзнание, по-специално съпоставянето на фонема и буква, се очертават като мощна стратегия за подобряване на способностите за четене в тази популация (Ehri et al., 2001). Ефективността на такива интервенции се подчертава от изследвания, очертаващи положителното им въздействие както върху типично развиващите се деца, така и

върху тези със затруднения в четенето (Lundberg & Hoien, 1991; Dessemontet & Chambrier, 2015). Целенасочените интервенции за фонологично осъзнаване, особено във фонемната област, показват значителни подобрения в представянето при четенето на деца, проявяващи и изправени пред лека степен на интелектуална недостатъчност (Dessemontet & Chambrier, 2015). По този начин разбирането на сложната динамика на процесите на четене и фонологичното осъзнаване е от решаващо значение за проектирането на ефективни и съобразени интервенции за ограмотяването на разнообразието от учащи се.

4. МУЗИКА И ЧЕТЕНЕ

4.1 Музика, четене и фонологично осъзнаване

Взаимодействието между музика, четене и фонологично съзнание се разгръща като завладяваща симфония от когнитивни връзки. Вкоренена във вярата, че езикът може да има музикален произход, връзката между тона, ритъма и тяхното въздействие върху прозодията на речта, свързва лингвистичните с музикалните сфери (Thaut, 2005; Marie, Magne & Besson, 2011). Изследването на ролята на тоновото възприятие в езиковото и музикалното разбиране, разкрива нюансирана асоциация, подкрепена от проучвания, свързващи специфични тонове с думи чрез тонално възприятие (Ladefoged, 2003; Patel, 2010; Deutsch et al., 2004a, 2006). Задълбочавайки се в когнитивните функции, е установено влиянието на музиката върху паметта, вниманието и академичните умения, особено върху езика, което показва причинно-следствен ефект от музикалното образование върху тоналното възприятие и четене (Yoon, 2000; McMahon, Rose, Parks, 2004; Kartasidou, 2004a; Moreno et al., 2009).

Проучвания сред популациите с типично развитие и проучвания върху хора с нарушения, демонстрират интригуващи връзки между музикалните умения, фонематичното съзнание и уменията за четене. От деца в предучилищна възраст, демонстриращи връзка между музикалните тонове и фонемното съзнание, до деца от 1-ви клас, показващи предсказващата роля на ритмичното производство при четене, се появява връзката между музиката, прозодията на речта и фонологичното съзнание (Lamb & Gregory, 1993; David, Wade-Woolley, Kirby) & Smithrim, 2007; Cardillo, 2008; Pei, Wu, Xiang & Qian, 2016; Mengler et al., 2005;

Corriveau et al., 2007; Forgeard et al., 2008; Tallal & Piercy, 1973; Benasich et al. , 2006; Huss et al., 2011). Тази взаимосвързаност подчертава потенциала на музиката като мощен инструмент за отключване на умения за ограмотяване в различни популации. Симфонията от прозрения, разкрити чрез това изследване, допринася за по-задълбочено разбиране както от страна на преподавателите, изследователите, така има и практически характер.

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПОДХОД

1. ЦЕЛИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО – ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ВЪПРОСИ

Очертаните изследователски усилия адресират критични пропуски в литературата относно връзката между музиката, четенето и образователните практики, особено за деца със специални образователни потребности. Дефинираният проблем признава недостига на специализирани изследвания на взаимодействието на четенето и музикалния слух в тази специфична популация в гръцкия контекст. Докато изследванията в други страни проучват връзката между музиката и четенето при деца с дислексия, в гръцката литература съществува забележима празнота. По този начин се подчертава необходимостта от изследване на връзката между музикалния слух и четенето както при децата с типично развитие, така и при децата със специално образование в Гърция, като се подчертава значението на културния и езиков контекст в тези изследвания.

След това изследването възприема многостранен подход, съчетаващ количествени и качествени методологии за цялостно изследване на интегрирането на музикалната терапия в образованието. Количествената фаза, водена от проучвателни въпроси, има за цел да изследва потенциалната връзка между музикалната чуваемост и фонемната

дискриминация при деца с типично развитие и такива със специални образователни потребности.

Следните изследователски въпроси ще ръководят нашето количествено изследване:

1. Има ли корелация между музикалната чуваемост и фонемната дискриминация в общата популация?
2. Има ли корелация между музикалната чуваемост и фонемната дискриминация при деца с типично развитие и деца със специални образователни потребности?
3. Полът оказва ли ефект върху слушането на музика и фонемната дискриминация при деца с типично развитие и тези със специални образователни потребности?
4. Има ли статистически значима разлика между двете групи деца (тези с типично развитие и тези деца със специални образователни потребности)?
5. Има ли статистически значима разлика между децата с лека степен на интелектуална недостатъчност и децата с нарушения в ученето?

Следващият качествен компонент се фокусира върху възприятията и нагласите на учителите в общообразователните училища в Гърция по отношение на използването на музикалната терапия в училищната среда. Чрез изследване на интегрирането на нови образователни техники и по-специално на музикалната терапия в учебната програма, изследването допринася за обогатяване на знанията, оказва влияние върху образователните практики и дава приоритет на музикалната терапия в рамките на образователните институции.

Следните изследователски въпроси ще ръководят нашето качествено изследване:

1. Какви са възгледите на учителите от общообразователното училище относно интегрирането на нови образователни техники в училищната програма.
2. Какви са вижданията на учителите от общообразователното училище за интегрирането на музикотерапията в училищната програма.
3. Какви според тях са предимствата и недостатъците на музикалната терапия в училищата.

Отстранявайки пропуските в литературата, този холистичен изследователски подход се стреми да хармонизира сферите на музиката, образованието и приобщаването, насърчавайки по-всеобхватно разбиране за практикуващи и преподаватели.

2 МЕТОДОЛОГИЯ

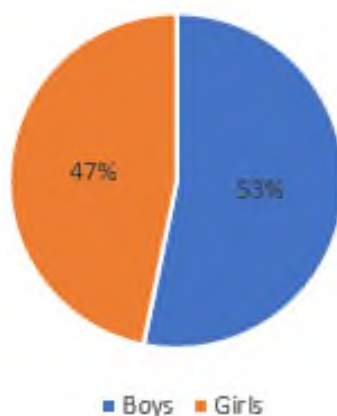
2.1 Количествено изследване

Главата, описваща методологията на изследването има за цел да проучи потенциалната връзка между музикалната акустика и вокалната дискриминация при децата, като се вземат предвид както типичното развитие, така и специалните образователни потребности.

2.1.1 Участници

Количественият подход включва извадка от 94 деца, включваща 44 деца с типично развитие на възраст от 5 до 8 години и 51 деца със специални образователни потребности на възраст от 5 до 9 години. Последната група включва диагнози като нарушения в ученето, ADHD, поведенчески проблеми и лека степен на интелектуална недостатъчност. Разпределението по пол в рамките на извадката показва, че 53,2% са момчета и 46,8% са момичета, показвайки балансирано представителство (Графика 1).

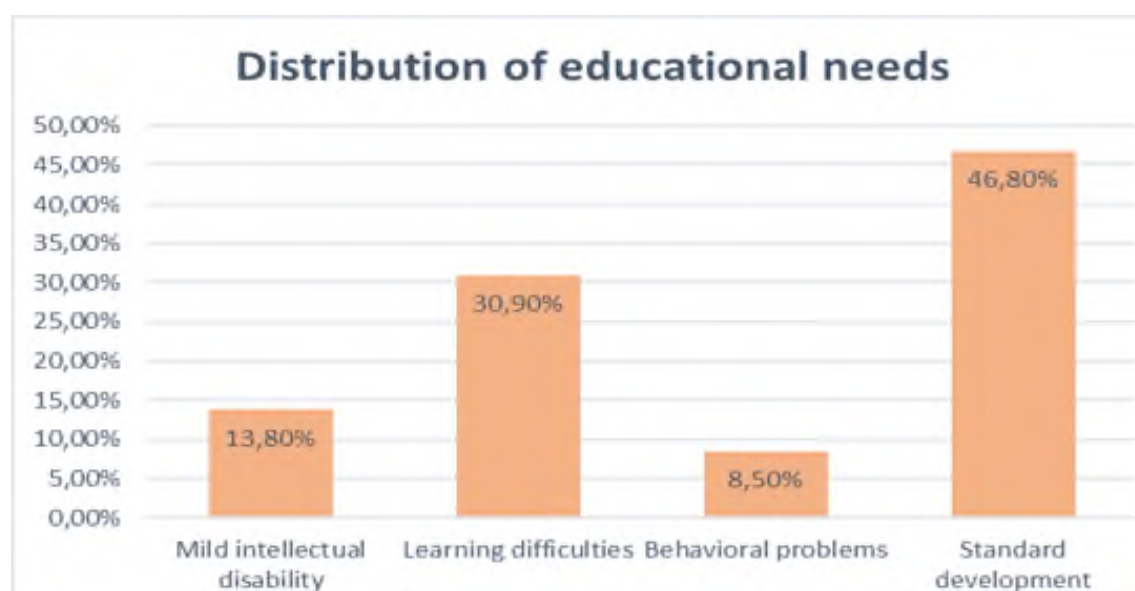
GendeS of the saSple

Графика 1: Разпределение по пол

Възрастовото разпределение обхваща лица на възраст от 5 до 9 години, като мнозинството попада в категорията на 7-годишните. Разпределението по класове показва, че по-голямата част от децата са във втори клас на основното училище. Разпределението на образователните потребности включва 13,8% с диагноза лека

умствена изостаналост, 25,5% с нарушения в ученето, 3,2% с поведенчески проблеми, 5,3% с ADHD и 5,3% категоризирани като „други“ или неуточнени, като 46,8% са децата с типично развитие. За да се улесни анализът на данните, категориите са прецизирани, комбинирайки определени групи и уточнявайки тези с говорни проблеми. В крайна сметка 13,8% са с лека степен на интелектуална недостатъчност, 30,9% са с обучителни затруднения, 8,5% са с поведенчески проблеми и 46,8% са типично развиващи се (Графика 2). Тази щателна разбивка на участниците гарантира задълбочено изследване на изследователските въпроси в рамките на разнообразния набор от участници, като полага основата за цялостен анализ на данните.

Графика 2: Разпределение спрямо образователните потребности

2.1.2 Процес на събиране на данни

В главата за методологията, процесът на събиране на данни за изследването на връзката между музикалната акустика и вокалната дискриминация е очертан систематично. Проучването е проведено през учебния срок на 2021-2022 г. в префектурите Лариса и Магнезия и използва последователна изследователска процедура. Тестовите са проведени в удобна и тиха среда, или в изолирана училищна стая, или в дома на участника. Използвано е необходимото оборудване, включително звукова система или преносим CD плейър, CD за тестване на РММА, листове за отговори, химикалки, моливи и ръководства, за да се осигурят стандартизирани условия за тестване. Тестът РММА, фокусиран върху

чуваемостта на музиката, отнема приблизително 20 минути за всяко дете, последван от подтеста за „фонемна дискриминация“ на психометричния критерий L-a-T-o, с продължителност около 10-12 минути.

Статистическият анализ на данните включва използването на статистическия пакет SPSS 23.0, осигуряващ стабилно изследване на променливи като пол, възраст, клас и образователна подготовка. Дескриптивна статистика, t-тестове, ANOVA и коефициент на корелация на Pearson (r) са използвани, за да се получи представа за връзките в набора от данни.

2.1.3 Статистически анализ

Въпреки че резултатите и заключенията от проучването предлагат ценни прозрения, изследвателят признава някои ограничения. Трябва да се отбележи, че сравнително малките размери на извадката за специфични категории образователни нужди, като лека степен на интелектуална недостатъчност и поведенчески проблеми, представляват предизвикателства при изготвянето на окончателни заключения и обобщаването на констатациите. Освен това, адаптирането на теста за слуха на Gordon в гръцката популация въвежда ограничение по отношение на индекса на надеждност на ритмичния компонент. Въпреки тези ограничения, методологията на изследването осигурява стабилна рамка за разбиране на сложната връзка между музикалната акустика и вокалната дискриминация.

3 КАЧЕСТВЕНО ИЗСЛЕДВАНЕ

Изложена е методологията на качествено изследване, която има за цел да предостави задълбочено проучване на начина, по който учителите от общообразователното училище възприемат и подхождат към интегрирането на музикалната терапия в рамките на една приобщаваща училищна среда.

3.1 Извадка на изследването и методологически подход

Извадка на изследването се състои от 15 учители от гръцки държавни основни и средни училища, преподаващи различни предмети, включително музика. Избран е качествен методологичен подход, за да се задълбочи в перспективите и мненията на учителите, особено по отношение на новите образователни техники, подкрепата за ученици със синдрома на Даун и интегрирането на музикалната

терапия. Използва се методът на интервюто, като дискусиите се ръководят от полуструктурирани интервюта. Обосновката за този качествен подход се крие в целта на изследването, а по-точно да хвърли светлина върху една недостатъчно проучена област: мненията на общообразователните учители за включването на музикалната терапия в учебната програма.

3.2 Инструмент за събиране на данни

Инструментът за събиране на данни, полуструктурираните интервюта, добавя гъвкавост към изследователския процес, позволявайки отклонения от предварително зададената последователност от въпроси. Две отделни оси ръководят въпросите: възгледите на учителите относно обучението на деца със специални нужди (ос 1) и мненията и предложенията на учителите за интегриране на музикалната терапия в образователния процес (ос 2). Тези оси обхващат теми от училищното приобщаване до методите на обучение при ученици със специални нужди, както и перспективи за осъществимостта и предизвикателствата на прилагането на музикална терапия.

3.3 Процес на събиране на данни

Проведени между ноември 2022 г. и май 2023 г., интервютата, средно по 30 минути всяко, се провеждат лично в училищата на участващите учители. Събраните данни са подложени на анализ на съдържанието, структуриране и кодиране според ключови теми за задълбочен анализ. Ролята на изследователя е подчертана като основна, като се отбелязва важноста на поддържането на достъпно поведение за насърчаване на доверието и насърчаване на участниците да изразяват свободно мненията си.

През цялото време **етичните съображения** са от първостепенно значение, като се гарантира прозрачност, доброволност на участниците и поверителност относно личните данни.

За да се подобри **валидността**, въпросите са внимателно формулирани за яснота и неутралност, включващи отворени заявки за улавяне на различни гледни точки. **Надеждността** се поддържа чрез последователен и добре структуриран изследователски дизайн, като самоличността на участниците са анонимни за безпристрастен анализ на данните.

Този дизайн на качествено изследване, със своето щателно внимание към етичните съображения и методологична строгост, има за цел да разкрие ценни прозрения за възприятията на учителите за интегрирането на музикалната терапия в приобщаващото образование, като допринася за нюансирано разбиране на тази недостатъчно проучена област.

РЕЗУЛТАТИ

1. КОЛИЧЕСТВЕНО ИЗСЛЕДВАНЕ

1.1 Дескриптивна статистика

Методологията на количественото изследване се използва за анализиране на представянето на деца със специални образователни потребности в различни тестове за чуваемост на музика. Дескриптивната статистика, представена в таблица 1, разкрива средните резултати на деца със специални образователни потребности в теста за фонематична дискриминация (27.70), тоновия тест РММА (28.14), ритмичния тест (24.50) и теста за обща музикална чуваемост РММА (52.64). Сравнителен анализ с типично развиващи се деца показва по-високи средни резултати и в трите теста, като най-съществена разлика се наблюдава в Ритмичния тест (3,48 точки разлика), следван от Фонемичния дискриминационен тест (3,39 точки разлика).

Таблица 1: Представяне на деца с типично развитие и със специални образователни потребности във фонетичното разграничение на L-a-T-o и в РММА (тонично – ритмично – общо)

		Sample	Minimum price	Maximum price	Average term	Typical deviation
Total	Specialist	50	18	35	27.70	3.845
Phonemics	Typical	44	24	35	31.09	3.002
Rhythmic	Specialist	50	14	36	24.50	5.603
PMMA	Typical	44	16	36	27.98	5.196
Tonic	Specialist	50	17	39	28.14	6.347
PMMA	Typical	44	13	39	29.68	7.021
Total	Specialist	50	34	73	52.64	11.177
PMMA	Typical	44	37	75	57.66	11.121

Освен това се провежда нюансирано изследване на две подкатегории в извадката, деца с лека степен на интелектуална недостатъчност и деца с обучителни затруднения. Средните резултати за деца лека степен на интелектуална недостатъчност и обучителни затруднения са представени в таблица 2. Забележима разлика се появява в средното представяне между децата с лека степен на интелектуална недостатъчност и типично развиващи се деца във фонематична дискриминация, със значителна разлика от приблизително 6 единици. Освен това се установява значителна разлика в ритмичната част на PMMA, с разлика от приблизително 5 единици.

Таблица 2: Представяне на деца с лека степен на интелектуална недостатъчност и затруднения в ученето във фонетичното разграничение на L- α -T- ω също и в PMMA (тонично – ритмично)

	Educational need	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Total Phonemics	Mild Mentality Disability	13	25.46	3.620	1.004
	Apprenticeships difficulties	24	28.50	3.811	.778
Rhythmic PMMA	Mild Mentality Disability	13	22.54	4.960	1.376
	Apprenticeships difficulties	24	25.17	4.914	1.003
Tonic PMMA	Mild Mentality Disability	13	27.00	7.638	2.118
	Apprenticeships difficulties	24	28.58	5.702	1.164

Въпреки това се наблюдава по-малко несъответствие в средните резултати между типично развиващите се деца, децата с лека степен на интелектуална недостатъчност и децата с обучителни затруднения в тоналната част на РММА. По-конкретно, децата с обучителни затруднения се различават с приблизително 1 единица от типично развиващите се деца, докато децата с лека степен на интелектуална недостатъчност се различават с приблизително 2 единици от типично развиващите се деца. Този количествен подход осигурява подробно разбиране на различията в представянето между тези групи, като допринася за ценни прозрения в областта. Таблиците, посочени в раздела, предоставят ясно визуално представяне на тези сравнителни констатации. Стабилната методология на изследването и статистическите анализи повишават достоверността и дълбочината на резултатите от изследването.

1.2 Тестване на средни стойности с t-тест

Средните стойности между типично развиващите се деца и децата със специални образователни потребности се изследват щателно с помощта на t-теста. Целта е да се открият значителни разлики в средните резултати при различните изследователски тестове. Резултатите от t-теста показват статистически значими различия в теста за фонемна дискриминация L-a-T-o и ритмичната част на теста

за приемане на музика на Gordon (Gordon's Music Acceptance Test) ($p < 0,01$). Въпреки това, при сравнението на средните резултати за тоналната част на РММА ($t = -4,793$, $df = 92$, $p = 0,266 > 0,01$) и общият тест за прослушване на музика ($t = -2,178$, $df = 92$, $p > 0,01$), не се наблюдават статистически значими разлики, както е показано в Таблица 3. Освен това, двоен t-тест между подгрупите деца със специални образователни потребности – тези с лека степен на интелектуална недостатъчност и тези с обучителни затруднения – не разкрива статистически значима разлика в Фонемична дискриминация и тестовете за чуваемост на музика на Gordon (Gordon's Music Audibility Tests).

Таблица 3: Контрол на средните стойности на деца с типично развитие и деца със специални образователни потребности с t-теста

t-test for Equality of Means			
	t	df	p
Total	-4.793	90.769	.000
Phonemics			
Rhythmic	-3.106	92	.003
PMMA			
Tonic PMMA	-1.118	92	.266
Total PMMA	-2.178	92	.032

Тези констатации, представени в таблицата, предлагат количествена представа за нюансираните вариации в представянето между тези групи, като допринасят за цялостното разбиране на възприятието за музика при деца с различни образователни потребности.

1.3 Корелация на променливи

Корелацията на променливите се изследва с помощта на корелационния коефициент на Pearson r , осигуряващ ценна представа за потенциални линейни връзки между различните аспекти на музикалното възприятие при деца със специални образователни потребности. Анализът разкрива статистически значими корелации в цялата извадка, особено умерена корелация между фонемната дискриминация и ритмичната част на теста за чуваемост на музиката

PMMA ($r=0,508$, $p=0,000<0,01$), както е показано в таблица 4. Освен това, значителни умерени корелации се идентифицират между фонемната дискриминация и тоналната част ($r=0,502$, $p=0,000<0,01$), както и фонемичната дискриминация и общия резултат на PMMA ($r=0,548$, $p=0,000<0,01$), добавяйки дълбочина към разбирането на взаимодействие между тези променливи.

Таблица 4: Корелации между фонемната дискриминация на L-a-T-o и PMMA (тонично – ритмично – общо) към цялата извадка

	Rhythmic	Tonic	Total PMMA
Total Phonemics	.508**	.502**	.548**

** . Correlation is significant at 0.01 significance level (2-tailed)

* . Correlation is significant at 0.05 significance level (2-tailed)

При изследване на корелациите в рамките на специфичните групи с образователни нужди се установява, че децата с лека степен на интелектуална недостатъчност не показват статистически значима корелация между фонемната дискриминация и тоналните, ритмичните или общите резултати от PMMA. За разлика от това, децата с обучителни затруднения показват статистически значими умерени корелации между фонемичната дискриминация и тоналната част ($r=0,532$, $p=0,003<0,01$) и фонемичната дискриминация и общия PMMA резултат ($r=0,472$, $p=0,010<0,01$), докато не се открива значителна корелация с ритмичната част (Таблица 5).

Таблица 5: Корелации между фонемната дискриминация на L-a-T-o и PMMA (тонично – ритмично – общо) при обучителни затруднения

	Rhythmic	Tonic	Total PMMA
Total	.319	.532**	.472**
Phonemics			
Rhythmic		.648**	.902**
Tonic			.913**

** . Correlation is significant at 0.01 significance level (2-tailed)

* . Correlation is significant at 0.05 significance level (2-tailed)

Разделът също така хвърля светлина върху корелациите сред децата с поведенчески проблеми, разкривайки статистически значими и изключително силни връзки между фонемичната дискриминация и ритмичната част ($r=0,860$, $p=0,006$), фонемичната дискриминация и тоналната част ($r=0,819$, $p=0,013$), както и изключително силна връзка с общия резултат на РММА ($r=0,850$, $p=0,007$), както е посочено в таблица 6.

Таблица 6: Корелации между фонемната дискриминация на L-a-T-o и РММА (тонично – ритмично – общо) при деца с поведенчески проблеми

	Rhythmic	Tonic	Total PMMA
Total	.860**	.819**	.850**
Phonemics			
Rhythmic		.950**	.988**
Tonic			.987**

** . Correlation is significant at 0.01 significance level (2-tailed)

* . Correlation is significant at 0.05 significance level (2-tailed)

И накрая, сред типично развиващите се деца се наблюдава статистически значима малка корелация между фонемичната дискриминация и ритмичната част ($r=0,356$, $p=0,018<0,01$), заедно с умерени връзки с тоналната част ($r=0,478$, $p=0,001<0,01$) и общия резултат на РММА ($r=0.468$, $p=0.001<0.01$) (Таблица 7). Тези констатации допринасят за нюансираното разбиране на това как различните образователни нужди могат да повлияят на моделите на корелация в музикалното възприятие сред децата

Таблица 7: Корелации между фонемичната дискриминация на L-a-T-o и РММА (тонично – ритмично) при типично развитие.

	Rhythmic	Tonic	Total PMMA
Total Phonemics	.356*	.478**	.468**
Rhythmic		.649**	.877**
Tonic			.935**

** . Correlation is significant at 0.01 significance level (2-tailed)

* . Correlation is significant at 0.05 significance level (2-tailed)

1.4 Анализ на дисперсията (ANOVA)

Анализът на дисперсията (ANOVA) служи като стабилен статистически инструмент за разкриване на нюансирани модели и разлики в представянето на децата в различните аспекти на музикалното възприятие въз основа на техните образователни нужди. Първоначалното изследване на нормалното разпределение на променливите, потвърдено от теста на Kolmogorov-Smirnov, установява основополагаща стъпка за последващи анализи. Еднопосочен ANOVA подчертава значителното въздействие на леките интелектуални затруднения, обучителните затруднения и типичното развитие върху представянето на децата в теста за фонемична дискриминация (L-a-T-o) ($F(3,90)=10,470$, $p=0,000$). Трябва да се

отбележи, че липсата на статистически значим ефект за категорията на образователните нужди „Проблеми с поведението“ подтиква към размисли за по-нататъшно бъдещо проучване.

Появяват се отличителни разлики, тъй като обучителните нарушения превъзхождат леките интелектуални нарушения, а типичното развитие превъзхожда леките интелектуални нарушения в резултатите за фонетична дискриминация (съответно $MD=-2,987^*$, $MD=-5,629^*$). Последващият ANOVA анализ се задълбочава в тоналните и ритмичните резултати на РММА, както и в общия резултат от РММА, разкривайки, че само лекото интелектуално нарушение и типичното развитие значително влияят върху ритмичната част на РММА ($F(3,90)=4,498$, $p=0,005$). Това нюансирано изследване се простира до двупосочна ANOVA, изследваща взаимодействието на пола и образователните нужди върху фонемната дискриминация. Трябва да се отбележи, че полът не се оказва статистически значим фактор, докато образователните нужди значително взаимодействат с резултатите от фонемната дискриминация ($F(1,90)=26,381$, $p=0,000<0,05$). Интересно е, че е идентифицирано значително взаимодействие между пола и образователната нужда, което засяга фонемичната дискриминация по различен начин при момичета със специални образователни потребности в сравнение с тези с типично развитие (Таблица 8).

Таблица 8: Ефект на нуждата от обучение по пол върху фонемната дискриминация на L-a-T-o

Gender * Educational need		
Gender	Educational need	Average
Boy	Specialist	28.687
	Typical	30.278
Girl	Specialist	25.944
	Typical	31.654

Освен това, допълнителните двупосочни ANOVA анализират внимателно влиянието на пола и образователните нужди върху ритмичната част, тоналната

част и общия РММА резултат. Докато полът изглежда незначителен фактор, образователните нужди оказват значително влияние върху ритмичната част ($F(1,90)=10.253$, $p=0.002$), особено забележимо в разликата в представянето между момичета със специални образователни потребности и тези с типично развитие. Тези изчерпателни анализи допринасят с ценни прозрения за многостранното взаимодействие между образователните нужди, пола и музикалното възприятие сред децата.

2 КАЧЕСТВЕНО ИЗСЛЕДВАНЕ

2.1 Демографска характеристика и въвеждащи данни

В раздела за качествено изследване, дисертационният труд представя и анализира констатациите, получени от интервютата с разнообразна извадка от учители от различни академични дисциплини. Изследователската извадка включва лица с опит в областта на музиката, специалното образование, филологията, общото образование, немския език, биологията, физическото възпитание и информатиката. Демографските характеристики на 15-те участници разкриват балансирано разпределение по пол, с 8 жени и 7 мъже, обхващащи възрастови категории от 31 до над 50 годишна възраст. По-голямата част от участниците попадат във възрастовите групи 31-40 и 41-50 години.

По отношение на образованието повечето учители притежават магистърска степен, като един участник има докторска степен, а трима притежават еквивалентни квалификации. Преподавателският опит варира от по-малко от 5 години до над 30 години, като повечето попадат в категориите 5-15 години и 16-30 години. По отношение на опита в специалното образование, всички участници имат 0-5 години опит, с изключение на един с 5-15 години. Статутът на заетост на учителите варира, като 10 участници са на постоянни работни позиции, а останалите работят като заместници.

Връзката на участниците с музиката е предимно любителска, с изключение на музикалните учители. Интересното е, че по-голямата част от учителите не са имали предишно участие в музикална терапия, с изключение на два случая, когато участниците са посещавали съответните семинари и един учител, който е включил избрани музикални произведения в уроците си. Това цялостно изследване на демографските характеристики и въвеждащите данни поставят

основата за нюансирано разбиране на гледните точки на учителите относно интегрирането на музикалната терапия в образователната среда.

2.2 Перспективи за обучение на деца със специални потребности

В този раздел се изследват гледните точки на учителите относно обучението на деца със специални нужди. Девет от петнадесет учители потвърждават наличието на ученици с различни специални нужди в техните училища, категоризирайки тези нужди в области като специализирани проблеми в ученето, широко разпространени нарушения в развитието, анатомични/сензорни затруднения, интелектуална недостатъчност и аутизъм. Трябва да се отбележи, че повече от половината от респондентите потвърждават, че техните училища са приобщаващи, прилагайки стратегии като паралелна подкрепа, индивидуализирано преподаване и се полагат усилия за предоставяне на равни възможности.

Що се отнася до наличието на учители по специално образование, приблизително половината от участниците потвърждават присъствието си, като посочват ролята си в предмети като математика и филология. Тези учители предлагат паралелна подкрепа на ученици, изправени пред предизвикателства в обучението, улеснявайки приобщаващото образование в рамките на обичайната класна среда. По отношение на отговора на уроците по музика, учителите отбелязват положителна ангажираност и ентузиазъм сред учениците със специални нужди, подчертавайки стойността на включването на музика в учебната програма.

По отношение на учениците със синдром на Даун, отговорите показват рядкост на присъствието им в масовите училища. Независимо от това, един учител сподели прозрения за техния подход на преподаване, като използва търпение, непрекъснато повторение, визуални помощни средства и технологии, за да подпомогне задоволителното участие на ученика в учебния процес. Като цяло констатациите подчертават усилията, положени за приобщаващо образование и положителното въздействие на музиката за ангажиране на ученици с различни образователни потребности.

2.3 Мнения - предложения за интегриране на музикотерапия

Проучването на гледните точки на преподавателите относно интегрирането на музикалната терапия в училищната среда, особено за ученици със специални потребности, разкрива нюансирана и като цяло положителна перспектива. По-голямата част от преподавателите признават наличието на ученици с различни специални потребности в техните училища, като наблягат на прилагането на приобщаващи образователни практики. Индивидуализираното преподаване и подкрепа, както и усилията за създаване на достъпна учебна среда са изтъкнати като неразделни компоненти на приобщаващото образование.

Въпреки че преподавателите съобщават за положителни отговори от учениците на уроците по музика, като посочват когнитивните и емоционални ползи от музиката за тяхното развитие, има ограничен опит с ученици със синдром на Даун в масовите училища. Специфичните предизвикателства и интеграционните трудности за тази конкретна група не се обсъждат широко, оставяйки място за по-нататъшно проучване и разглеждане в бъдещи подобни проучвания.

Въпреки тези предизвикателства, преподавателите изразяват широка подкрепа за интегрирането на музикалната терапия в учебната програма. Те се застъпват за специализирани учители по музика с подходящо обучение, постоянни позиции и достатъчно часове за ефективна подкрепа на напредъка на учениците. Изтъкват се предимствата на музикалната терапия, като насърчаване на участие, релаксация, емоционално изразяване и самочувствие. Въпреки това, преподавателите също признават потенциални предизвикателства, свързани с времеви ограничения, ограничения на ресурсите и необходимостта от добре обучен персонал.

Мненията на колегите са свързани с положителното отношение към музикотерапията, като я смятат за необходима, особено за ученици със специални потребности. Подчертава се необходимостта от информирано вземане на решения, обучение и прекрояване на училищната програма за включване на нови практики, които помагат на децата със специални потребности да се интегрират в училищната среда и да развият своите способности.

В заключение, преподавателите са ентузиазирани относно потенциалните ползи от музикалната терапия в училищата, особено за ученици със специални нужди. Те осъзнават значението на справянето с предизвикателствата чрез правилно

планиране и подкрепа и подчертават необходимостта от информирано вземане на решения и обучение за успешното интегриране на музикалната терапия в образователната програма.

3. РЕЗУЛТАТИ И ТВЪРДЕНИЯ

Изследването на резултатите и твърденията относно въздействието на музиката, особено чрез методите на музикална терапия, върху образованието на деца с нарушения подчертава нейните значителни и разнообразни ползи. Музиката, като средство за звук и ритъм, е призната за дълбокото си въздействие върху човешкия мозък, тяло, емоции и идеи. Притежава уникалната способност да вдъхновява, успокоява, зарежда с енергия и освобождава хората. Освен ролята си на учебно средство и медия, музиката, особено в терапевтичен контекст, се оказва безценна за обучението на деца със специални потребности.

Ефективността на музиката като средство за обучение на деца със специални потребности се крие в нейното богато творческо взаимодействие и мултисензорно преживяване. Чрез музиката децата ангажират тактилни, слухови и зрителни системи, осигурявайки холистично телесно изживяване, което подобрява ученето. Невербалната комуникация, улеснена от музиката, става решаваща за тези, които са изправени пред предизвикателства при изразяване на емоции или обработка на думи. Нещо повече, музиката действа като мощен мотиватор, тласка децата отвъд зоните им на комфорт и влияе положително върху поведението и развитието на умения.

Подчертава се разликата между музикална терапия и музикално образование, като музикалната терапия се фокусира върху придобиване на немусикални умения и насърчаване на емоционалното и личностно развитие. Музикалната терапия, дефинирана като систематичен процес на интервенция, има за цел да постигне индивидуализирани цели чрез използването на музикални елементи, допринасящи за физически, емоционални, умствени, социални и когнитивни нужди. Подчертава се приобщаващият характер на музикалната терапия, като се утвърждава нейният потенциал да улеснява включването на деца с нарушения както в образователен, така и в обществен контекст.

Въпреки че изследването показва като цяло положителен климат сред преподавателите по отношение на прилагането на музикална терапия в приобщаващото образование, то признава ограничените познания в тази развиваща се област в Гърция. Въпреки обширното глобално проучване на музикалната терапия, обхващащо повече от 70 години, нейното развитие в Гърция все още е в ход, което сигнализира за необходимостта от по-нататъшно изследване, осъзнаване и интегриране на методите за музикална терапия в образователни среди.

ДИСКУСИЯ

Дискусията върху двете представени научни изследвания дава ценна представа за значителното влияние на музиката върху развитието и благополучието на децата, особено върху тези със специални образователни потребности. Корелацията на първото проучване между фонемната дискриминация и музикалната чуваемост подчертава ролята на музикалните преживявания при оформянето на решаващи езикови и четивни умения при малки деца. Тази корелация показва, че тоналните и ритмичните аспекти на музиката могат да допринесат значително за фонемното съзнание на детето.

Второто проучване се задълбочава в перспективите на преподавателите за интегрирането на музикалната терапия в училищната програма, разкривайки цялостно положително отношение към този подход. Преподавателите признават потенциала на музикалната терапия да повлияе положително на учениците емоционално, когнитивно и двигателно. Докато тяхната готовност да приемат музикална терапия е очевидна, предизвикателства като подобряване на инфраструктурата и необходимостта от обучени музикални терапевти трябва да бъдат разгледани за една по - ефективна интеграция.

Синтезът на тези изследвания подчертава централната роля на музиката в образованието, особено за деца със специални потребности. Музикалната терапия се очертава като мощен инструмент, способен да подобри различни аспекти от живота на тези деца, от комуникация и социализация до емоционално благополучие и когнитивно развитие. Констатациите подчертават не само

потенциалните ползи, но и желанието на преподавателите да подкрепят интегрирането на музикалната терапия в образователния пейзаж.

За да се отключи пълният потенциал на музикалната терапия в образованието, съвместните усилия, включващи правителства, образователни институции и общности, са от съществено значение. Признаването на музикалната терапия като законна професия чрез законодателни мерки и осигуряването на ресурси за обучение и прилагане, са критични стъпки. Педагозите, като застъпници, могат да допринесат значително за каузата на приобщаващото образование, като гарантират, че музикалната терапия ще стане неразделна част от образователния опит за всички деца.

В заключение, тези проучвания се застъпват за по-широката перспектива върху музикалната терапия, като я позиционират не само като творчески изход, но и като трансформиращо терапевтично и образователно средство. Констатациите служат като завладяващ призив за действие, призовавайки заинтересованите страни да си сътрудничат и да създадат по-приобщаваща и обогатяваща образователна среда за всяко дете, особено за тези със специални образователни потребности.

Препоръки за бъдещи изследвания

След проведеното изследване се препоръчва:

- За да се увеличи разбирането за положителното въздействие на музикалната терапия, в Гърция да се прилагат различни инициативи като работилници, академични статии и образователни програми.
- Необходимо е да се отговори на индивидуалните изисквания, като се признае, че различните хора имат различни нужди.
- За да се осигури успешното прилагане, трябва да се справим с препятствията като подобряване на инфраструктурата и обучението на компетентни музикални терапевти. Необходимо е гръцкото правителство да осигури необходимите ресурси за подкрепа на тези усилия.
- Ефективното сътрудничество между правителствените органи, академичните учреждения и местните общности е от съществено значение за насърчаване на значими дискусии и споделено знание по този въпрос.

- Освен това, официалното признаване чрез законодателствените органи, наличието на учебни материали и застъпническите усилия на преподавателите играят ключова роля в това начинание.

Ограничения на изследването

Обсъждането на двете научни изследвания признава някои ограничения, които изискват разглеждане на нюансирано тълкуване на техните открития. В първото проучване на фонемната дискриминация и музикалната чуваемост, ограничаването на сравнително малък размер на извадката от малки деца поражда опасения относно възможността за обобщаване на резултатите. По-широка и по-разнообразна извадка би подобрила външната валидност на изследването, осигурявайки по-представително разбиране на връзката между музикалните преживявания и фонемното съзнание. В допълнение, географската специфика на изследването, проведено в Гърция, подчертава необходимостта от предпазливост при директното прилагане на тези открития към различни културни и образователни контексти. По-нататъшните изследвания в различни региони са от решаващо значение за оценка на възможността за обобщаване на наблюдаваната корелация.

Второто проучване, изследващо гледните точки на педагозите относно музикалната терапия, също представя забележими ограничения. Въпреки че фокусът върху преподавателите е ценен, изключването на други заинтересовани страни като родители, ученици или музикални терапевти ограничава изчерпателността на изследването. Един по-цялостен поглед, включващ различни гледни точки, би допринесъл за по-богатото разбиране на потенциалните предизвикателства и ползи, свързани с интегрирането на музикалната терапия в учебната програма. Освен това проучването идентифицира предизвикателства, свързани с инфраструктурата и обучението персонал, но не предлага конкретни решения или стратегии за справяне с тези проблеми. Разбирането на потенциалните средства за справяне е от решаващо значение за успешното прилагане на музикалната терапия в образователните среди.

И двете проучвания подчертават влиянието на музиката върху образованието, особено за деца със специални нужди, но идентифицираните ограничения подчертават необходимостта от предпазливо тълкуване и бъдещи изследвания.

По-обширен и разнообразен набор от участници, отчитане на културни и регионални различия и цялостно изследване на образователния пейзаж биха допринесли за по-здрава основа за прилагане на музикалните интервенции в образователен контекст.

Предложения за бъдещо изследване

Разделът с предложения за бъдещи изследвания в обсъжданите проучвания разкрива обещаващи пътища за подобряване на нашето разбиране за ролята на музиката в образованието, особено за деца със специални образователни потребности. Признавайки ограниченията на проучванията, призивът за по-широки и разнообразни групи участници в бъдещи изследвания е от решаващо значение за получаване на по-стабилни и обобщаващи констатации. Тази препоръка е в съответствие с необходимостта да се проучи взаимовръзката между пола и образователните нужди в контекста на музикалната чуваемост и фонемната дискриминация, като потенциално предоставя по-нюансирана представа за тези взаимоотношения.

Предложението за разширяване на обхвата на изследването, за да се включат по-изчерпателни оценки на променливи като фонемна дискриминация и фонологична осведоменост, се обръща към необходимостта от непрекъснато изследване на тези взаимоотношения. Освен това призивът за изследване на въздействието на музикалното образование върху лицата със специални образователни потребности чрез целеви програми, представлява вълнуваща възможност за разбиране на потенциалните дългосрочни ползи от музикалните интервенции в академичното развитие.

Акцентът върху разпространението на резултатите от изследванията и повишаването на осведомеността сред преподавателите относно стойността на музиката в образованието е в съответствие с по-широката цел за интегриране на музикални програми в практиките на преподаване. Призивът за сътрудничество между преподаватели, включително учителите в детските градини и музикалните инструктори, подчертава интердисциплинарния характер на тази изследователска област, като подчертава необходимостта от съгласувани усилия за проектиране и прилагане на специално пригодени музикални програми.

В допълнение към препоръките за изследване, включването на методи за музикална терапия, като писане на песни и терапевтична ритмика, е забележително предложение. Тези методи, с техните терапевтични ползи, могат да играят значителна роля в справянето с емоционалните, социалните и когнитивните нужди на хората с нарушения или увреждания. Дисертационният труд ефективно завършва, като подчертава трансформирания потенциал на музикалното образование и терапия за създаване на по-приобщаващо и обогатяващо образователно преживяване за всички деца.

Отражение на изследователя

Рефлексията на изследователя върху проведеното проучване дава ценна представа за предизвикателствата и значението на изследването на приложението на методите за музикална терапия в приобщаващото образование, особено за деца със синдром на Даун. Изборът на тази конкретна тема отразява признанието на изследователя за недостатъчно проучения терен в гръцкия контекст по отношение на признаването и използването на музикалната терапия в образованието. Фокусът на изследването върху мненията на преподавателите добавя решаваща перспектива, хвърляйки светлина върху текущото състояние на осъзнатост и готовност за възприемане на методи за музикална терапия.

Признанието на изследователя за недостига на местна литература и изследователски данни по тази тема в гръцки контекст, подчертава значението на това изследване за приноса към съществуващия обем от знания. Внимателното изследване на избраната библиография повишава надеждността на изследването, като подчертава ангажимента на изследователя към строго и добре информирано изследване на темата. Проучването не само подчертава потенциалните ползи от методите за музикална терапия за деца със синдром на Даун, но също така служи като катализатор за бъдещи изследователски начинания в тази област.

Отвореността на изследователя към по-нататъшно ангажиране с въпроса за музикалната терапия и нейното приложение в приобщаващото образование отразява ангажимента за продължаващо изследване и разбиране. Дълбокият интерес към темата, съчетан с широкия обхват на областта, предполага, че

изследването е трамплин за бъдещи проучвания, които биха могли да допринесат за разработването на ефективни образователни подходи. Като цяло размисълът на изследователя подчертава значението на справянето с пропуските в изследванията и насърчава непрекъснатите усилия за подобряване на разбирането ни за музикалната терапия в контекста на приобщаващото образование.

ПРИНОСИ

Това изследване допринася за музикалната терапия в училищата, като подчертава ролята на музиката в развитието на децата, предоставяйки прозрения за образователните нужди и предлагайки практически препоръки за прилагането им.

Приноси с теоретичен характер:

1. Валидация на теории за влиянието на музиката върху развитието на децата в Гърция.
2. Откриване на значителна корелация между музикалната възприемчивост при децата и фонологичната осъзнатост.
3. Демонстрация на преносимостта на теоретичната рамка в различни контексти.

Приноси с практически характер:

1. Забелязване на положителни реакции към музикалната терапия в образованието.
2. Идентификация на препятствията, пред които се изправят преподавателите при прилагането.

ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:

1. **“Interventional activity in secondary education with the aim of raising students awareness of issues of creating, controlling and deconstructing stereotypes”** – Vaia Tzoka, p. 1021 - International conference for the promotion of educational innovation in Larisa – October 2021, ISBN: 978-618-5562-06-9 (Vol A')
2. **“Music and reading difficulties in Special Education”** – Vaia Tzoka – p. 923 - International conference for the promotion of educational innovation in Larisa – October 2022 ISBN: 978-618-5562-11-3
3. **“Music and reading for people with mobile disabilities”** – Vaia Tzoka – p. 1236 - Education and Arts: Traditions and Perspectives - third scientific - practical conference in Sofia, 2022, ISSN 2738-8999